

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Kis-Mester utca 1382.</p>
--	---	--

FELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS A

„DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP”-ra.

A „Debreczeni protestáns lap”, melyre ezenneki előfizetést nyitunk, programjában, elvei és irányában, nem jelölhet meg új és eltérő álláspontokat a Protestáns hetilaptól, melynek különben is az elfoglalt helyzet ugyanazonosságánál fogva, folytatója és utódja. — Tartoznak azonban e lap szerkesztői, a magyar protestántismus jelenlegi főbb és specialis kérdéseiről, melyeknek vitatása szükségképen a lap tartalmának egy részét fogja képezni, álláspontjukat öszintén s röviden jelezni.

A doctrinalis és hittani kérdésekben, nem szándékozunk ugyan éles pártállást foglalni, de mélyen érezzük azon kérdések fontosságát, és ez idő szerint a mérséklő irányhoz csatlakozunk. Ezen mérséklő irány azonban, nem az a szintelen, minden véleménykülönbséget kiegyenliteni szándékozó jóakarát, mely alatt utóljára is közönyösség vagy bizonyos, vallási dolgokban különösen káros, üres és nagyhangú szabad-elvűség szokott lappangani, hanem azon őszinte törekvés, hogy a meddő kérdések — mert vannak ilyenek is azon kérdések közt — vitatását lehetőleg kerüljük, a szükséges és életerős kérdéseket pedig úgy vitassuk, hogy azok ingerültséget vagy odium theologicumot ne okozzanak; erre mostanában semmi szükségünk sincs.

A magyar protestántismus létele első percétől kezdve, szoros egybekötötést tartott fenn a külföldi: holland, német, angol stb. protestáns szellemmel, sőt magát folytonosan azokból tujította meg. Ez összekötetés most is meg van; nem is lenne jó ha meglazulna; meg van mind a tudomány terén, mind abban, hogy ifjaink a külföldi egyetemekre járnak és ott az illető

ország protestántismusa szellemével, szokásaival megismerkednek. Az ilyen importált szellem és eszmék irányában, azon szeretettel, de egyszersmind óvossággal fog lapunk viseltetni, a mit megkíván és kiszab a magyar protestántismusnak, a külföldinél általában alább álló ugyan, de sok dologban egészséges nemzeti szelleme.

A mi azon nagy fontosságú protestáns közjogi és egyházalkotmányi teendőket illeti, melyek az utolsó pár évben épen reformált egyházunkban szönyegre kerültek és a melyeknek vitatása, részben életbeléptetése lesz a jövő 1881-dik év meglehet örvendetes, meglehet végzetes feladata: egy szóval a zsinat kérdésében, e lapok szerkesztői programjuk főpontjául tűzik, hogy a lap munkálkodása positiv legyen. Azon körülményt, hogy a ref. egyház 5 egyházkerülete által, a zsinat tárgyában határozati joggal felruházott egyetemes konvent, a zsinatnak már idejét és helyét is kitűzte: nem hajlandó lapunk elhamarkodottságnak tulajdonítani, hanem azon mélyen érzett, majdnem a létfenntartási ösztönrel egyenértékű szükségérzetnek, mely ziláltságnak indult viszonyaink sürgetős javítására, azt az utat látta vagy inkább érezte leghelyesebbnek. Protestáns egyházunk végtagjai, a kisebb egyházak, országos egyházi segély közpénztár nem léte miatt, sok helyen a megdermedés állapotához közel; fényesebb egyházainkban, minden fokozatu egyházkormányzati gyűléseinken ottan-ottan feltűnő fenyegető tünetek; felekezetünk legjobbjainak csak önmaguk előtt bevallott elesüggedése, a magyar ref. egyház jövője iránt stb. egyaránt szomorú jelek, melyeket meglehet mi talán a valónál feketébb

színekben látunk, de a melyekről mindenki kénytelen megvallani, hogy nem csak léteznek, hanem növekedni is látszanak. — Fel-fel hangzik egy-egy jajkiáltás, halljuk, de mert nem tudunk rajta segíteni elhallgatjuk. Történik egy-egy — más téren, rendezett viszonyok közt meg nem történhető esemény: kénytelenek vagyunk a protestáns önkormányzat, szabadság, türelem stb. nevével takargatni, orvosolni nem tudó gyöngeségünket. — Nagyon jól tudjuk, hogy mindazon bajok ellen a zsinat nem orvosság, de bölcseségével megkezdheti azoknak javítását és új életet, egészségesebb vérforgalmat önthet a magyar protestantismus testébe. Ezért nem állhatunk a zsinattal szemben — minden fel-felmerülő aggodalmak mellett sem — negatív álláspontra; mert reméljük tőle, hogy zilált viszonyainkba némi változtatást és javulást hoz.

De továbbá egyházi életünk biztos és egészséges fejlődése, iskolaügyünk miként rendezésének kérdésétől nagy mértékben feltételeztetvén, a teljes autonomikus szabadság és önállóságért midőn e téren is küzdeni erkölcsi feladatunknak ismerjük: épen úgy másfelől azon elévülhetlen érdem, melyet a köznevelés terén a magyar prot. egyház közelismerés szerint kivívott, és a maga számára az egész magyar nemzet előtt biztosított, azon erős kötelezettséget is szabja elő, hogy annak megtartásáért és birhatásáért jövőben is minden áldozat meghozatalára kész és képes legyen; azon szent örökségnek pedig csak úgy lesz hű hagyományosa és megőrzője, ha a tudományos képzés, mai jogos és nélkülözhetetlen követelményeinél saját anyagi és szellemi tőkével számot vetve, az erők egyesítésének biztos elvét követi. Tehát, különösen a felsőbb fokon, nem az iskolák nagy száma, hanem csak a kellő anyagi és szellemi erővel ellátott tanintézetek biztosíthatják magyar prot. egyházunk kebelében az iskolaügy fejlődését és felvirágozhatását. Épen azért az idők jelei intenek, egyetemes egyházunk jól felfogott intellectualis érdekei, összes tanügyünknek valódi felvirágozhatása, nemzeti szellemben és irányban fejlődhetése követelik, hogy valamelyik főiskolánknál önálló bölcsészeti tanfolyam egybeköttetésben tanárképezdével mielőbb létesíttessék.

Végezetre az egyháztársadalmi kérdésekkel szemben — melyeknek fölvétele és megvitatása lapunk keretébe szükségesképp bele tartozik — kifejezzük, hogy míg a meddő vitákat, melyek az ügynek soha nem használnak, sőt inkább a fenforgó kérdést még kellemetlenebbé teszik és csak keserű nyomokat hagynak hátra a kedélyekben, egészen mellőzni óhajtjuk, addig azon kérdések fejtegetésére, melyek egyház-

társadalmi életünk nemesítő fejlesztését czélozzák: egész készséggel tért engedünk s azokat, egyházunk iránti őszinte szeretettől áthatottsággal, a társadalmi igazi erények iránti érdekeltséggel kívánjuk tárgyalni.

Röviden ezekben jelezvén a fenforgó kérdésekre nézve nézetünket, lapunkat azon őszinte igérettel ajánljuk a nagyérdemű prot. olvasó közönség pártoló figyelmébe, hogy működésünknek az igazi keresztyéni szeretet, igazság, méltányosság, magyar prot. egyházunk szent érdekei fognak irányt szabni és jelölni meg.

Lapunk egyes számai következő beosztással jelennek meg:

Egyházi vagy tanügyi vezércikk.

Értekezés az egyház és tanügy teréről.

Bel- és külföldi értesítések egyházi és iskolai állapotokról s működésekről.

Irodalmi szemle.

Felsőbb egyházi hatóságaink intézkedései, nemkülönben kormányrendeletek s országos törvények, melyek a mi egyházi és iskolaügyi állapotainkra vonatkoznak.

Napi események fölemlítése az egyház és iskolaügy mezejéről.

A lap egy ivnyi, lehetőleg másfél ivnyi terjedelemben havonként 3-szor jelenik meg, u. m. minden hó 5., 15. és 25. napjain. Ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt, évnegyedes előfizetők is elfogadtatnak, a folytatás kötelezettségének feltétele mellett.

Hogy tehát egy évre 36, vagy pedig másfél iv mellett 54 ivnyi terjedelemben jelenjék meg a Debreczeni protestáns lap, az előfizetők számától fog függeni. Épen azért határoztuk az előfizetési díjt 4 frtra, hogy annyival kevésbé terheltessenek, a nélkül is sokfelől igénybe vett egyházi hivatalnokaink s általában az egyházi ügyek iránt érdeklődő buzgó hitsorsosaink. — A lap szellemi részét illető közlemények Tóth Sámuel (Nagy-Péterfia utca 348. szám a.) tanárhoz, az előfizetési díjak s általában az anyagi ügyekben minden megkeresések pedig Békési Gyula (Kis-Mester utca 1382. sz. a.) tanárhoz küldendők.

Debreczen, 1880. Deczember 16.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.**

Szerkesztő társak: **Békési Gyula.**

Gergely Károly.

Géresi Kálmán.

Gondolatok az új év kezdetén.

Bóldog új évi üdvözlettel köszöntjük olvasóinkat s az egész magyar protestáns egyházközönséget.

Vajha e lélekből származott jó kívánság: hogy szeretet és egyetértés szelleme lakozzék közöttünk, teljes mérvben megtestesülést nyerhetne, hogy így a szoros együvértartásnak erős tudata legyen szabályozója minden működésünknek és törekvésünknek. Mert őszintén megkérdezve magunkat, megfigyelve egyházi életünk mezején itt-ott feltűnedező eseményeket: fájdalommal kell bevallanunk, hogy sokszor erőt vesz még a jézusi szellemen és elveken az elfogultság, egymás iránti idegenkedés és bizalmatlanság, épen azoknál kikhez illő volna minden igazságot betölteni. — Pedig a magyar protestáns egyház több körülmény által felhíva és figyelmeztetve van, s ha netalán az idők jeleit nem tudja, vagy nem akarja megérteni, válság kétes útjára léphet, honnan aztán nehezebb lesz a kibontakozás s a biztos ösvény megtalálása.

Visszapillantva már a lefolyt 1880-dik esztendőre, a történetirő kétségtelenül mint erős életjelt fogja az évkönyvekbe feljegyezni, hogy a magyar protestáns egyház oly egyetértéssel felszólalt törvényes igazai mellett, midőn a múlt év márczius havában a vallás és közoktatási miniszter betérjlesztette a képviselőházhoz, a középiskolai oktatásról szóló törvényjavaslatot. — A magyar ref. egyház egyetemes konventének bizottsága, az ágostai hitv. egyház egyetemes konvente, majd egyes egyházkerületek is, mint a tiszáninneri ref. egyházkerület és az erdélyi ág. hitv. evang. egyház országos consistoriuma, erkölcsi mulasztatlan kötelességöknek ismerték az országos képviselőházhoz külön feliratokkal járulni. Mely feliratok a törvényjavaslattal együtt, az országos közoktatási bizottsághoz tétettek át, mely bizottság azok felett a tanácskozást megtartva, a törvényjavaslatot nézete és felfogása szerint átdolgozta, a hozzá útasított kérvényekre azon észrevételt tevén, hogy „a bizottság minden hozzá útasított kérvényekre az általa előterjesztett törvényjavaslatban válaszol és kéri a házat, kegyeskedjék ekként ama kérvényeket elintéztetteknek tekinteni.“

De megvárhatja a magyar prot. egyház a képviselőház bölcsességétől, hogy ezen kérvényeket a törvényjavaslat tárgyalásakor érdemlegesen figyelmére méltassa; s nem elégedhetik meg azzal, hogy azokat a közoktatási bizottság véleménye szerint tárgyalás nélkül elintéztetteknek tekintse. — És a magyar ref. egyház egyetemes konvente, igen helyesen és előrelátólag járt el, midőn a múlt év Szept. havában általa megállapított középiskolai oktatás szervezetének szabályzatát, az országgyűlés mindkét háza

tagjainak figyelmébe ajánlotta, mert azon szabályzat „mindenkit meggyőzhet affelől, hogy a magyar ref. egyház, midőn az abban kifejezett elvek és módok alapján szervezi és rendezi középiskoláinak ügyét s azt zsinat által is szentesíttetni ohajtja, nem csak közvetlen a felekezeti érdekeket, hanem a hazai közmivelődés kívánalmait s a tanügy terén a kor követelményeit is lehetőleg szem előtt tartotta.“

Szintén a lefolyt év jul 8-án kelt a vallás és közoktatási miniszternek a jogakadémiák összevonása, illetve megszüntetése tárgyában kiadott felhívása, mely hasonlólag nagyon közelről érdekli magyar prot. egyházunkat, miután 5 jogi tanintézetet tart fen. — Hogy miként fognak az illető egyházkerületek e tárgyban határozni, az még a jövődtől függ; igénytelen nézetem szerint azonban e fenforgó ügynél komolyan mérlegelendő, hogy mik a protestáns egyháznak első rendű szükségai; mert a nélkül, hogy a jogi képzésnek nagyfontosságát, annak a protestáns egyház által történő intézését, a tudomány, egyház és magyar nemzetiség érdekéből kétségbe vonni merészelném: azt még is meggondolandónak tartom, hogy valjon a magyar prot. egyház kebelében van-e valójában szükség oly nagy anyagi tőkét igénylő s annyi számú jogi tanintézetre? nem lehetne-e az erők egyesítésének elvét követve, valamit e téren meggazdálkodni s azon áldozatok egy részét más, elsőbb rendű szükségekre használni fel? mint hittani, tanítóképezdei intézeteink s gymnasiumaink erősítésére; vagy a mi még nincs, a miről fájdalom a magyar prot. egyház megfeledezni látszik, önálló bölesészeti tanfolyam előállítását s berendezését kísérteni meg?

Különösen a magyar ref. egyházra nézve azért nevezetes a lefolyt esztendő, mert az egyetemes konvent Budapesten szept. 16-án már kimondotta a zsinatnak a jelen év okt. 31-dik napján Debreczenben megnyitását. — Jól tudom, hogy sokan vannak, kik a konvent ezen határozatát kifogásolják, úgy gondolkozván, hogy még nem vagyunk kellően készen az előmunkálatokkal, azok hiányosak és hézagosak; ama annyira nevezetes és fontos tárgyban az egyházi törvénykezés miként rendezése ügyében pedig még most van kinevezve egy küldöttség, mely munkálatával csak márcz. hóra tartozik készen lenni s az még csak azután küldetik meg az egyes egyházkerületekhez. Mire való tehát az a nyakra-főre való sietés?

Megengedem én, hogy sokféle indokolt kifogást lehet tenni az előmunkálatok egyik és másik részét vagy szakaszát illetőleg; de hol és mikor volt és áll elő az a tökéletes emberi mű, mely mindenkit teljesen kielégíthetne? az ilyen alkotmányi tervezetek meg, bár mennyi megvitatáson menjenek is keresztül, a különböző felfogás és ítélet szemüvegén nézve, más-más alaknak fognak feltűnni, s azt, a mit egyik hiánynak talál, a másik szemlélő még

előnynek tarthatja stb. — S ne feledjük, hogy csak javaslatok, tervezetek azok, melyek újabb megvitásra várnak, s a zsinaton majd lesz idő és alkalom a hiányokat még kipótolni, a tévedéseket kijavítani. Csak haladjunk tehát, mert komolyan figyelmeztetnek a sötét pontok, melyek egyházkormányzatunk láthatárán, egyházi életünk mezén, itt-ott fel-feltűnedeznek, s a melyek méltán aggodalomba ejthetik a vizsgálódókat; mert a szétszakadozottság s felbomlás veszélyes elemeit rejtik azok magukban. — Határozott törvények hiánya miatt aligha van már hatalom, mely például a lelkészválasztások körül elharapódzott visszaélések elejét vehesse; a régi cónonnak azon szabályát an eo loco dignus est? ki fogja érvényesíteni a mai körülmények között; egyházmegye, egyházkerület mi jogot és befolyást gyakorol ma a lelkészválasztásoknál? Igy aztán épen a nagyobb és népesebb gyülekezetekben, a kerlátlan szabad választás joggyakorlata mellett, oly egyének foglalhatnak helyet, kiktől az egyház tagok nemessebb része — mely ismeri és tudja, hogy mik a valódi lelkipásztor tulajdonai — kénytelen elfordulni, s ez által nagyon sokat veszít az egyház iránti érdekltség, a melegség hidegséggé és közömbösséggé változik át. — Amott meg a belhivatalnokok panaszait halljuk, hogy fizetésüket, mely a nélkül is annyira szerény, s a melyre a megélhetés gondjai miatt annyira rá vannak szorulva, nemesak pontosan nem kaphatják, sőt még polgári hatóság útján is nem juthatnak ahhoz; de meg egynémelyik polgári közigazgatási hatóság megtagadja a segédkezést a fizetés behajtásánál. Majd amott meg az egyes egyháztagok nyitják panaszra ajkaikat, hogy az államadók nagy súlya miatt az egyházi közteherviseléshez nem járulhatnak, s mint már a nélkül is tulterheltek, mindenkép igyekeznek az egyházi adó fizetését magukról lerázni; sőt nem ritkán az az anyagi terheltség, más felekezet táborába menekülni kényszeríti őket. Amott meg a fejtelenségre való törekvés szomoru mozgalmával találkozunk, midőn egyes egyházközség az egyházmegyének, egyes egyházmegye pedig az egyházkerületnek mondja fel az engedelmisséget, vagy mellőzi szándékosan vagy bizalmatlanságból a felsőbb rendeleteket.

Sokféle tehát az elszomorító pont, mely fel-fel tüne-dezik, s mindennek egyik oka, mert rendezetlen állapotban élünk, hiányosak törvényeink, nincs országos segélyegyleti alapunk, melyből a pusztulásnak indult egyházainkat fel-segíthetnők, szükséggel küzdő annyi lelkipásztorainknak és tanítóinknak biztos segílyt nyújthatnánk.

(Vége következik.)

Tóth Sámuel.

A mi igehirdetésünk.

Egy amerikai homilétika-író, Kidder, úgy szól munkájában: „A legnagyobb bölcsészek rendszerei elenyésznek, de az evangéliom predikáltatása megmaradt, sőt oly mértékben növekedett, hogy jobban betölti az a világot, mint a mennyire erre bármely más, az emberiség tanítására s befolyásolására célzó rendszer képes volt.“ Mi az ó-testamentom korszakban csak csekély mértékben, mintegy alkalmilag történt: a predikálás, vagy is az igazságnak predikátorok élő szavai által nyilvános hirdetése, azt az új-testamentom teljesen megállapította, örök időkre érvényessé, maradandóvá tette s oly alapon építette föl, hogy annak elenyésznie soha, csak terjednie lehet. Tanítani az embereket az örvendetes izenet azon nagy igazságaira, melyeket az embernek Isten fia hirdetett s újra Isten nevében beszélni emberekhez, ez két évezred óta a keresztyén lelkészeknek nagy és méltó feladata, melynek betöltésére nemzedékek lépnek föl nemzedékek után, nem fogyva, de mint Kidder mondja, mindinkább terjedve. Az evangéliom predikáltatása hangzani fog, ha eljő is tán egykor a távol jövőben az egy akol és egy pásztor magasztos kora, sőt akkor még nagyobb mérvben fog hangzani. De vajon a keresztyénség lelkészei meg tudtak-e az igehirdetés nagy feladatának felelni? Feleljen meg e fontos kérdésre az egyházszoneklat általános történelme. Voltak idők, voltak hitszonekok — elmondja az részletesen, a mikor és a kik meg tudtak; voltak és vannak ma is olyan hitszonekok, kik az ideáltól e tekintetben végtelen távolban elmaradtak.

Nem célunk nekünk az alább következő sorokban a mi igehirdetésünkről, a magyar reformált egyházbeli igehirdetésről valami történelmi értekezés-félet írni; nem pillantunk vissza igehirdetésünk multjára, hogy annak fényénél vizsgáljuk jelenét, kimutatva a netaláni emelkedést vagy hanyatlást. A hogy az igehirdetés nálunk most történik, arról mondunk el egyet-mást, arra teszünk pár észrevételt s lehet egyszer-máskor talán mondunk majd olyat, a mi meggondolni való és meg is valósítható. Elmondunk röviden egyet-mást, mi szerény nézetünk szerint a nálunk most általában divó igehirdetésben helytelen s elmondjuk azt is, a mit mi jobbnak tartunk, a minek behozatala által, úgy hiszszük, az igehirdetésnek jó hatása emelkednék népünk között s így emelkednék általában gyülekezeteink valóságos-erkölcsi életének hévmérője is. Mivel a mit mondani fogunk, egyáltalában nem akar tudós értekezés, csak egyszerű elmefutás lenni, távolról sem igényeljük magunknak, hogy tárgyunkat teljesen kimerítjük, a mi különben is nem egy vagy két, általában nem is hirlapi czikk feladata. És Isten mentsen, mintha mi, ha netán igehirdetésünkben egyet-mást nem helyeslünk, jól ne tudnók, hogy vannak tiszteletre méltó kivételek nagy számmal és mindenfelé, hogy az élet vize sok helyen tiszta forrásból tisztán fakad ki, hogy vannak hitszonekok, kik nélkülünk is nagyon jól tudják, mit és mint kell tenniök, ha Isten igéjének hü sáfárai akarnak lenni. De más oldalról nézve a dolgot, ha igaz, mit Augustinus mond, hogy a keresztyén hitszonek „dictor rerum magnarum“; ha sokan nem tartják tuzásnak a francia Bungener azon mondását, hogy „egy jó predikáció a legnagyobb dolog, a mit csak valaki adni képes“:

világos, hogy az igehirdetésben, annak módjában nem lehet valami nehéz botlani; de épen mert olyan fontos dolog az, ha valaki Isten nevében nagy dolgokról beszél egy gyülekezethez, nem volna szabad abban botlani. A homiletika tartozik részletesen elmondani, hogyan kell az igének hirdetését minél tökéletesebbé tenni; mi pedig most célunk szerint és saját viszonyainkra közelebbi tekintettel, csak néhány szempontra hívjuk fel a figyelmet. Fölveszszük a közönséges istentiszteleti igehirdetés három alakját: a szoros értelemben vett predikálást, a káté- és bibliamagyarázást s ezekre függesztjük kissé figyelmünket.

A mi először is szoros értelemben vett predikációinkat illeti, nem emlékezve itt meg arról részletesebben, hogy azok igen sokszor nem bibliai, nem tisztán evangéliumi reformált szelleműek, holott ez első rendű kellék, de itt arra nem akarunk tekintettel lenni, arról szóljunk kissé részletesebben, hogy a mi igehirdetésünk nagyon sokszor nem alkalomszerű.

A kor magaslatán álló lelkész, ki ismeri azon eszméket, melyek az emberiség, vagy a saját nemzete szívet-lelkét dobogtatják: a valódi lelkipásztor, ki hivei között forgolódva, ismeri ezeknek szellemi, erkölcsi és anyagi szükségait; ki midőn hivei között él, egyszersmind hiveinek is él s tud tanácsot, utbaigazítást adni, ha mikor ezekre szükség van: az ilyen lelkész, mint hitszónok, önkénytelenül is tudja azt, hogy mi az az alkalomszerű predikálás, ő, tán ha akarná, sem tudna alkalomszerűtlenül predikálni. Tanulj meg hát előbb a szó legnemesebb értelmében vett lelkész, valódi lelkipásztor lenni s akkor ama kívánalmat ezen értelemben könnyen teljesíteni tudod. De mi nem így értjük most a predikáció alkalomszerűségére vonatkozó kívánalmat, hanem úgy, hogy igehirdetésünk lehetőleg alkalmazkodjék az egyházi évhez.

A mi magyar reformált egyházunk alig tudja, hogy mi az az egyházi év. Nálunk itt a tiszántúli egyházkerületben szent György napjával, április 24 ikével kezdődik az s csak annyiban van tudtom szerint fontossága, a mennyiben az egyházi fizetések ezen naptól számíttatnak. Az egyházi évet a maga róm. katolikus felfogás szerinti jelentőségében Kálvin visszavetette, mert fentartását nem látta a bibliából igazolhatónak, s Genfben és kétségkívül több más helyen is, hol a gyülekezetek az ő elvei szerint rendezkedtek, a polgári év egyes vasárnapjait és némely más napjait semmi ünnep nem tette kiválóbbakká, jöttek és leteltek azok egymás után, a nélkül hogy a hitszónok tárgyára nézve csak legkevésbé is meg lett volna kötve. Ha neki úgy tetszett, mikor már keresztyén egyház vagy felekezet lelkésze karácsoni predikációt tartott, tehát karácsonkor, ő Jézus feltámadásáról, husvétkor meg épen születéséről beszélt, egy szóval ünnepnapokat nem ismert. A teljesen puritán, mindenben a bibliai alapot kereső kalvinizmus eltörölvén az ünnepeket, természetesen teljesen szakított az egyházi évvel is. És ez nemcsak akkor volt úgy, hanem ma is épen így van az angol nyelvet beszélő puritán skót, angol, amerikai reformált atyafiaknál, kik igen szigoruan, nálunk alig képzelte pontossággal megünnepelik az Urnak szombat napját, a keresztyén vasárnapot, de azontul semmi ünnepnapot nem ismernek. A mi magyar reformált egyházunk, bár sokban követte a külföldi példaadást, annyira nem ment a puritá-

nizmusban, mert legnagyobb részben megtartotta azon ünnep- és emléknapokat, melyeket ma is ilyenek gyanánt tartunk és ismerünk. Jól esett atyáinknak és jól esik nekünk is azon néhány ünnepnap méltó megülvése. A szigorú puritánizmus a maga teljes egészében, úgy látszik nekünk ném igen való. Tapasztalta ezt e sorok írója saját magán is. Mikor néhány évvel ezelőtt ama feledhetetlen kedves emlékü napokat töltötte a skótok fővárosában, ünnepnapokon sohasem kereste föl a maga szokott skót reformált templomát, hova különben máskor a legigazabb örömmel járt, hanem vagy a német reformált, vagy az anglikán püspöki szervezetű egyház templomába ment, hogy ünnepi istentiszteletben vehessen részt. Vagy ezt nála tán csak a korábbi megszokás eredményezte?! Ha így a mi magyar reformált egyházunk megtartotta a maga néhány ünnepét, akkor bizonyos mértékig megtartotta, habár mintegy üntudatlanul, eszmeileg az egyházi évet is. Ha már ilyen öntudatlan, mintegy eszmei nálunk ez az egyházi év, tekinteten kívül hagyván a Szentgyörgy-napot, csak tőlünk függ, hogy mikorra tegyük annak kezdetét s legcélszerűbbnek látjuk, mint a hogy ez több egyházban így is van, az első adventi vasárnapal kezdeni meg azt. Az egyházi évet Krisztus földi működésének egyes mozzanataira tekintettel kell megállapítani s így annak Krisztus születése emléknappal, illetőleg az ezekre előkészítő vasárnapok elsőjével kell megkezdődnie.

Mit akarunk már ebből kihozni? Azt hogy ha mi tartunk adventi, karácsoni, virágvasárnap, nagypénteki, husvét, áldozócsütörtöki, pünkösti predikációkat, tehát ha ezen ünnepek alkalmával különösen az üdvényre vonatkozó dolgokkal foglalkozunk, egy kissé következetesebbeknek kellene lennünk s az ezen ünnepnapok közötti időben is többet kellene a Jézus váltságmunkáját tárgyaló témákkal foglalkoznunk. Sajátságosnak tűnik föl előttünk, hogy a mint mi karácsont elhagytuk, egyáltalában nem törődünk Jézus személyével, az ő életére vonatkozó tárgyak fejtegetésével, míg virágvasárnapját el nem érjük s ha husvéton tul vagyunk, áldozócsütörtökig újra mitsém beszélünk Jézusról s végre az áldozócsütörtök és pünköst közötti vasárnapon ismét minden egyébről beszélünk, csak arról nem, a mi természetes visszhangja továbbfejlesztője volna az elmúlt emléknappal s előkészítő a közeledő ünnepnapra. Mi ebben semmi rendet, semmi logikát nem látunk. Hiszen Jézus nagy volt nemcsak ama napokon s a keresztyének élete csak úgy lehet folytonos ünnep, ha többet beszél és hall Jézusról. Különben meg van törve a fokozatos előhaladás eive, az összekötő láncszemek hiányzanak mindenütt. Sok érdekes példát lehetne itt felhozni.

Ha azt mondja nekem valaki, hogy így én református létemre átkivánom hozzánk a róm. katolikus vagy lutheránus perikoparendszert; ez ellen én minden erőmből tiltakozom. Ki tudna szerelmes lenni a perikopákba?! Az, a mit én fentebb elmondtam, igenis elérhető és el is éretik egyszer vagy egynehányszor általuk, de mert ama rendszer mellett évről-évre ugyanazon tárgyról kell beszélni, ez természetesen a lehető legnagyobb nyögöt hártja a hitszónok nyakába. És ha további ellenvetésül azt hallanám, hogy az általam ajánlott módon, perikopakényszer nélkül, viszonylag szabad tárgyválasztás mellett sem lehet meg predikálásunkban évről-évre a kellő és oly igen fontos változatosság, ezt sem tartom elfogadható ellenvetésnek. Tekintsük meg Jé-

zusnak eseményekben gazdag életét, bámulatos csodatet- teit, remek példázatait, magasztos tanításait és csak egyes elejtett, mély értelmű szavait is s bizonyára évek hosszú során át mindig lesz tárgyunk, melyben felőle beszélhetünk — és pedig felőle mindig a maga idejében. És ha így ebben a tekintetben alkalomszerű lesz a mi egyházi beszédünk, alkalomszerű lehet az aztán abban a tekintetben is, hogy midőn valamely esemény, körülmény szükségessé teszi, hogy szigorúan alkalmilag beszéljünk, akkor szakítunk természetesen tárgyunkkal s tartunk ilyen momentán érdekű beszédet. Ha végre azt mondaná valaki, hogy vannak még olyan nagy hit- és erkölcsstani tárgyak, melyek tán Jézus életével szoros összefüggésben nem tárgyalhatók, de a me- lyeket mégis tárgyalni szükséges, erre azt felelem, hogy hiszen ezekre is engedünk mi elég időt, ott van ugyanis e czélra a mi eszmeileg fölvetett egyházi évünknek második része, a pünkösttől első adventi vasárnapig terjedő idő, ekkor foglalkozunk kevesebbet Jézussal és többet más egyéb tárgyakkal. Természetesen nem úgy értjük ezt, mintha mi tudnánk olyan igazi keresztyén prediká- cziót képzelni, a melyik Jézust egyáltalában figyelmen ki- vül hagyná, mert hiszen az akkor nem volna keresztyén predikáció, hanem úgy, hogy lehetnek olyan egyházi be- szédek, melyekben elég van téve minden kívánalomnak, ha különben azok egészen krisztusi, keresztyén szellemben vannak tartva.

Olvasható volt valamelyik magyar protestáns egyházi lapban, hogy a mi lelkészeink általában keveset foglalkoz- nak igehirdetésük közben Jézussal. Elégnek tartják elmou- dani ünnepi predikációikat s még akkor is sokszor, a va- lódi tárgyat kerülve, az ünnepi eszmével csak távol össze- függésben álló tárgyokról beszélnek. Ha megteszik lelké- szeink azt, a mit mi fentebb kívánalomképen előadtunk, természetesen ha úgy teszik meg, a mint mi azt óhajtjuk, tisztán bibliai, keresztyén, reformált szellemben, e nagy fogyatkozásokon teljesen segítve lesz. És pedig ha áll, a mit dogmatikánk tanít, hogy Jézus személye a váltság művé- ben fontosabb alapvető elem, mint még az ő tanítása is, az is csak a mi véleményünk mellett szól, hogy nekünk Jézus személyével, az ő személyére közvetlenebbül tartozó dolgok- kal többet kell foglalkoznunk, mint a hogy az rendesen tör- ténni szokott.

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

Országos reformált egyházi segélyalap.

(Domestica.)

A magyarországi ref. egyház egyetemes konvente 1879. szept. 12-kén az országos domestica szervezését ille- tőleg ekképen határozott: „hogy bár ez ügy a zsinatra tar- tozik, mindamellett mivel a zsinat is csak azon esetben oldhatja meg sikeresen e kérdést, ha rendelkezése alatt kimerítő adatok fognak állani, tehát egy bizottság nevezte- tett ki azon útasítással, hogy összegyűjtven a megkívántató statisztikai adatokat, s megvizsgálván micsoda lépések té- tettek ez ügyben, kerületi intézkedések útján és a sajtó terén, minden adatok s netalán már meglevő részletes elő- munkálatok összevetésével, s az ágost. ev. egyház hason- nemű intézményének is betekintésével terjesszen be oly

véleményes javaslatot, mely később a zsinati tárgyalások- nak alapjául szolgáljon.“

A kinevezett bizottság — melynek tagjai: Papp Gá- bor, gróf Ráday Gedeon, Filó Lajos, Kiss Áron és Baksay Sándor — tervezetét elkészítette s a múlt évben tartott konventhez be is adta; de tárgyhalmaz miatt annak tárgya- lása a legközelebb összejövendő konventre halasztatott.

Közljük tehát ezen javaslatot, hogy a konvent idejéig ahoz az érdekeltek és hivatottak hozzá szólhassanak, s kon- venti képviselőink is már előre ismerősök legyenek e nagy horderejű és fontossággal bíró ügyben készített tervezettel.

Országos reformált egyházi segélyalap.

1. §. Az országos reformált egyházi segély- alap a magyarországi reformált öt egyházkerület, — s majdan a magyarországi egyetemes reform. egyház legfőbb intéző hatóságának igazgatása alatt álló intézet.

2. §. Célja: I. a) szegény egyházak felsegélése;

b) ott, a hol szükségesnek mutatkozik, új egyházak alkotása;

c) csekély díjazású lelkészek s különös esetekben elő- könyörgők s tanítók segélyezése;

d) Magyarország határain belől, ugyszintén a végvi- dékeken a társországokban, vagy ezekkel határos déli álla- mokban elszórva élő hitfelek lelki gondozása, e czélból missziók, utazó lelkikásztorságok gyámolítása, fentartása, szervezése, hogy így az idegen elem között, könnyen ele- nyészhető ezerek az egyház- és nemzettest tagjainul megtar- tassanak.

II. Elaggott, — hivatalra képtelenné vált lelkészek- nek, — lelkészek özvegyeinek, árváinak segélyezése.

3. §. A 2-dik §-ban megállapított célokhoz képest az „országos reform. egyházi segélyalap“ működése két irány- ban terjed; s két osztályba különítettik, u. m.:

I. Közsegélyezési osztály,

II. özvegy-árva osztály.

4. §. „Az országos reformált egyházi segély-alap“ ama fő keresztyéni törvényre fektetvén létjogát „egymás terhet hordozzátok és úgy töltsétek be a Krisztus törvényét,“ a magyarországi egyetemes reformált egyház minden tagjá- nak buzgóságát veszi igénybe, s jövedelmei megalkotásánál minden lélek után évenként fizetendő 3 krt, tehát a mintegy két milliányi reform. népességtől 54,000 forintot tesz bevé- teli előirányzatba, mely összeget a reménybeli egyéb jöve- delmekkel együtt a két osztály pénztára között s céljaira az alább meghatározandó arányban oszt szét.

I. Köz-segélyezési osztály.

5. §. A közsegélyezési osztály tőkét képezik:

a) az országos domesticára netán eddig befolyt, vagy régebben kötelezőleg felajánlott adományok;

b) egyes egyháztestületeknek hason czélú tőkái a mennyiben azok vagy egészben, vagy — meghatározott arány szerint — részben most vagy később átengedtetnének;

c) kegyes adományok és

d) végrendeleti hagyományok, a mennyiben az adomá- nyozó vagy hagyományozó az adott összegnek tőkéhez csa- tolhatását világosan kijelenténé;

e) pártfogók alapítványai; pártfogóknak neveztetvén, kik az alap tőkéjéhez legalább 500 frt tőkével járulnak;

f) az évi folyó jövedelmek évről-évre tőkésítendő 20%-a.

6. §. A közsegélyezési osztály jövedelmét alkotják :

a) az 5-dik §-ban elősorolt tőkék kamatai ;
b) időközben az alap igazgatóságához juttatott végrendeleti hagyományok, s adakozások, a mennyiben a tőkéhez csatoltatás feltétele nélkül folytak be ;

c) évenként egyszer, még pedig minden október utolsó vasárnapján — mint, reformáció évfordulatán — e célra ki-teendő perselyek gyűjtéke ;

d) évenként egyszer, és pedig karácson és új év között, vagy a vidék foglalkozási viszonyaihoz képest új kenyéri, vagy új bori urvacsora osztás hetében a hivek házankénti megkeresésével gyűjtött kegyes adományok.

7. §. A 6-dik §. d) pontja alatt számításba vett jövedelem képezvén tulajdonképeni alapját az intézménynek s eszközt a nagyobb mérvű segélyezésnek, az egyházi testületek kormányzó közegeinek munkásságától s buzgóságától váratik, hogy a 4-dik §-ban jelzett 54,000 forintnyi előírányzott összeg tényleg befolyjon.

Ennek keresztülvitelére nézve az 54,000 frtnyi várandóság az egyházkerületekre lélekszám arányban elrészle-geztetik, s így a

Dunántúli egyházkerület	225,000 lélek után	6000 frt.
Dunamelléki	323,000 " "	9000 "
Tiszáninneni	226,000 " "	6000 "
Tiszántúli	824,000 " "	24,000 "
Erdélyi	329,000 " "	9000 "
1.927,000 lélek után		54,000 frt.

Az egyházkerületek a rájuk eső részt alkotó egyház-megyéikre, ezek viszont keblü egyházaikra vetik ki.

Az egyházak előljáróságának s főként a lelkészeknek belátására, ügybuzgóságára bízatik, micsoda módokat kövessenek az egyházaikra eső összeg begyűjtésénél. Ennek fedezéséül szolgálhat vagyonosabb vagy jobban rendezett egyházaknál a saját házipénztárból egyháztanácsi végzésben kiutalványozandó óvi összeg, mely a házankénti megkeresést feleslegessé teszi.

Szintén sikeresen intézhető az adakozásra serkentő szózat az érdekeltekhez a keresztelési, házasságkötési, confirmátiói alkalmakkor, pompaharanggal való harangoztatásoknál.

Legajánlandóbb azonban a házankénti megkeresés, nem csak azért, mert így alkalom nyújtatik az egyház legkisebb tagjának is a közös jótékonyság tényezőjévé lenni, hanem azért is, mert így nyújtatik alkalom a vagyonosabb és értelmiségi osztálynak az egyetemes egyház fentartásához vagyoni arányában járulni, s a közterhek viselésénél mutatkozó visszásságot, mely a lélekszám szerinti adózási rendszerrel együtt jár, elenyésztetni ; és mert csak így folyhatnak be az egyházi közösségbe — a részint pusztákon, részint idegen ajku vagy felekezetű községekben szétszórva élő nagyszámu s többnyire iparos és értelmiségi osztályhoz tartozó hitfelek, a kik maguk között egyházat nem alkotva, más egyházhoz nem tartozva, helyzetüknél fogva minden egyházi közösségen kívül élnek.

A mennyiben végre az éven át eszközölt gyűjtések nem felelnének meg a várákozásnak, a még hiányzó összeget maga az egyházi pénztár is könnyü szerrel kipótolhatja.

8. §. Az egyházközségekben gyűjtött segélyösszegekről rendes napló vezetetik, melybe a legkisebb adományok is az adakozó neve alatt bejegyeztetnek, az évi összes gyűjte-

lek pedig a kezelő igazolására az egyház-pénztári számadásnál bevételbe hozatik, s egyszersmind az egyházmegye által kinevezett közsegélyezési pénztárnoknak átszámoltatván — kiadásba tétetik.

(Vége következik.)

Felsőbb hatósági rendeletek s az új büntető törvénykönyv.

Közmunka ügyében.

Szatmármegye bizottsági közgyűlése 1879. évi 196. sz. a. elrendelte, hogy jövőre a közmunka összeírásánál és kivetésénél, az összeírásba a lelkészek is felvétessenek ; ezen intézkedés mint sérelem ellen, a Szatmármegyében kebeleztet ref. egyházak lelkészei a tiszántúli ref. egyházkerülethez felyamodván, a nevezett egyházkerület 1880. áprilisi közgyűlésében 54. sz. alatt a belügyminiszteriumhoz feliratot küldött, mely felíratra a belügyminiszter válaszolta, hogy azt illetékes elintézés végett a közmunka és közlekedésügyi miniszterhez tette át. Majd ezen utóbbi miniszteriumtól 1880. július 24-én 9805. sz. alatt következő tartalmu leirat érkezett : Szatmármegye törvényhatósági bizottságának 196. sz. határozata hatályon kívül tétetett. Miután azonban Szatmármegye alispánjának f. évi május 31-én 3483. sz. jelentése szerint oly visszaélések történnek, melyek következtében a papok és tanítók igavonó jószágai is a közmunka kötelezettsége alól felmentettek — a miniszter felhívta Szatmármegye közönségét, hogy ezen visszaélések megszüntetése céljából újabb de olyan határozatot hozzon, mely az 1862. évi 71,700. sz. a. az országos közmunka ügyében a volt helytartó tanács által kiadott és még jelenleg is érvényben levő utasítás határozományaival teljes összhangzásban van.

Csekélyebb adományok bélyegmentessége.

Kételyek merültek fel az iránt, valyon az egyházhatóságok kezelése alatt álló pénztárakból felvett járandóságok után kiállított nyugták bélyegzése tárgyában, 1235/1879. sz. alatt kelt pénzügyminiszteri rendeletnek (lásd tiszántúli egyházkerület 1880. évi j. k. 32. számát) különösen a segély vagy alamizsna pénzekre vonatkozólag használt általános kifejezése, s névleg a csekélyebb adományok alatt, számszerint mily mértékig terjedhető összeg értendő : a pénzügyminiszter 1880. évi szeptember 11-én 41,545 sz. a. kijelentette, hogy csekélyebb adományok alatt csak is szorosan véve az alamizsna jellegével bíró segélyezések értendők, melyeknek összege, az ily adományok természeténél fogva legfeljebb 10 frtra tehető.

Ennélfogva a tiszántúli ref. egyházkerületben az egyes egyházak részére megküldött „Bélyeghasználati utasítás az egyházaknál mindennap előforduló esetekre“ annak 8-dik lapján foglalt azon tétel, hogy 2) Segély és alamizsna pénzek egészen bélyegmentesek az idézett leirat értelmében módosittatik.

A magyar büntető törvénykönyv.

A dunamelleki egyházkerület püspöke Török Pál, még a múlt év október 22-én kibocsátotta körlevelét egyházkerülete lelkészeihez és lelkészsegédeihez a büntető törvénykönyv reájok vonatkozó cikkeinek tárgyában, mely körlevél 6 csoportban tünteti fel a lelkész teendőit, a mint az a „Protes-

tans egyházi és iskolai lap“ és „Magyar prot. egyházi és iskolai Figyelő“ novemberi füzetében egész terjedelemben közölve volt.

A dunáninnyi ág. hitv. egyházkerület lelkészi karához illető superintendens Geduly Lajos szintén intézett egy tájékoztató körlevelet, melyben előadja nézeteit a következő főbb tárgyakra nézve: Befogadás az egyházba, házasság, temetés, istentisztelet s rokon dolgok; és az anyakönyvek irányában.

Kőrösi Sándor debreczeni jogtanár, egy önálló terjedelmes füzetben, — mely a napok alatt hagyja el a sajtót, — indokoltan kifejti a fenforgó kérdésekben álláspontját; mely füzetke a tiszántuli egyházkerület érdemes püspökének intézkedése folytán, mint a kinek fölhívására készítette nevezett derék jogtanárunk azt a munkálatot — egyházkerületünkben minden egyházközség számára meg fog küldetni.

Lássuk már, hogy e tájékoztatásra szánt iratok, az annyira nevezetes 1879. XL. t. cz. 53. §-át miképen értelmezik.*)

Török Pál püspök körlevelében, erre nézve csak ennyi foglaltatik:

A törvényhozás intentiója e §. alkotásánál épen az illetéktelenül való keresztelésekből származott felekezeti surlódások megszüntetése is volt, a mit mutat az is, hogy az 1868. 53. t. cikkre egész terjedelmében történik a hivatkozás s nemcsak az áttéréseket szabályozó 1—8 §-aira, de bármi volt is, jobb lesz egyelőre így érteni s a birói praxist nem a magunk kárára ismerni meg.

Geduly Lajos püspök pedig következőleg nyilatkozik:

Mi ezen §-nak értelme? Akadtak, a kik azt homályosnak találták. Elöttem az eléggé világos és határozott. Minden lelkész, ki az 1868. évi 53-dik egész törvényeziknek ide vágó rendelkezései ellenére is, melyek a 12—18. §§-okban foglaltatnak, kiskoru egyéneket a maga vallásfelekezetébe felvesz, a fentérintett büktetésekkel sujtandó. Így értette ezt, a jogérzet természetes ösztönétől vezetve, közvetlenül a törvény életbe lépte után maga azon róm. kath. papság is, mely az 1868. évi 53. tezikk ellen legtöbbet vétkezett az által, hogy az ezen törvény 12. §-a szerint, az evang. vallásban neveltetni kellő gyermekeket széltiben keresztelte, s az ugyanazon §-ban érvényteleneknek és minden jogerő nélkülieknek nyilvánított reversalisokat folyton követelte és szedte, — azon róm. kath. papság, melynek tehát legtöbb oka volt amaz új büntetőiörvényi szakasz súlyától félnie. Elannyira is félt tőle, hogy inkább kész vala a vegyes házasságokból származó azon gyermekek megkeresztelését is magától elutasítani, melyekhez kétségtelen joga volt, s a vegyes házasságok kötésénél egy időben használt, de utóbb feladott passiva assistentia fegyverét újra használatba venni, mintsem azon szakasszal való összeütközés veszélyének kitegye magát.

De ime, a honnan bizonyára legkevésbé várta, onnan érkezett számára segítség! Saját hitsorsosaink, sőt saját tisztársaink köreiből hangzottak fel oly vélemények, hogy hiszen a megkeresztelés még nem feltétel valamely külön vallásfelekezetbe, hanem csak a keresztyén egyházba általában. Am kérdézzék meg csak az ilyen véleményezők az ellenfelet, hogy is

*) Az 1879. XX. t. cz. 53. §-a: A ki életkorának 18-dik évét még be nem töltött kiskoru egyént az 1868. LIII. t. cz. rendelkezése ellenére, más vallásfelekezetbe felvesz: két hónapig terjedhető elzárással és 300 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

felekezeti szempontból oly ártatlan irrelevans dolognak tartja-e azon keresztelést, melyet a hozzánk tartozni kellő gyermekeken végez. Avagy ha olyannak tartja, miért igyekezik annyira e kereszteléseket tőlünk el- s magához ragadni? Istenem, évek óta panaszkodtunk, felterjesztéseket tettünk a kormányhoz azok ellen, a kik afféle törvényellenes kereszteléseket végeztek; a megrovásokkal, melyeket ezért kaptak, nem voltunk megelégedve, érzékenyebb büntetések megszabását kívántuk; s most, midőn ezek végre meg vannak szabva, magunk azt mondjuk: hogy itt tulajdonképen nincsen semmi büntetni való! Hejh kapott is aztán e váratlan succursuson az eleinte megremült fél; s már is hallik, hogy rendeletek adtak ki: csak kereszteljének ezentul is, tekintet nélkül az 1868. évi 53. tezikk 12. §-ára, a lelkészek minden gyermeket, mely hozzájuk hozatik, csupán arról adatván ki magoknak bizonyítványt az illető szülőktől (mily könnyű lesz ilyet szerezni!), hogy ezt ők magok kívánják. Maradni fogna tehát e szerint ezentul is minden ugy, mint volt eddig; az illetéktelen kdveszteléseken, a reversalisok kisajtolásán nemcsak nem történnék semmi változás, de sőt azok, mlnt már általunk is törvénybe nem ütközőknek elismert dolgok, sokszorosan hatványozott erővel fognának ezután megindulni. — Ámde az ilyen cseberből vederbeféle fordulat bekövetkeztét csak azok vehetnék közülünk lelkőkre, a kik magok sem érzik kezeiket tisztáknak, s azon elv szerint jártak el: „ha valaki megkivánja azt, a mi a tied, kivánd meg te is az övét.“ Mi ezen elvnek sohasem voltunk barátai és követői; a törvényt mindenha szentnek és sérthetetlennek tartottuk és hirdettük; amaz önző elvnek nem akarhatjuk áldozatul oda dobni egyházunkat, nem eldobni magunktól azon eszközt, melyet annak sértett jogai megvédésére az igazságos Isten végre kezünkbe adott. Ugyanezért felhivom ezennel testvéreimet az Urban, hogy mindazon róm. kath. lelkészt, ki oly gyermeket, melynek az 1868. évi 53. tezikk szerint az evang. vallásban kell neveltetnie, akár azon ürügy alatt, hogy azt szülői magok kívánják, akár arra hivatkozva, hogy apja vagy anyja külön szó- vagy írásbeli ígérettel a róm. kath. vallásban leendő nevelésére kötelezte magát, megkeresztel, s ez által ugyanazon törvényezik ellenére a maga vallásfelekezetébe felvesz, az állami (esetleg esperességi) ügyész által az illetékes járásbírótság előtt (1880. évi 37. tezikk 40. §. 5.) fenyítő perbe idéztessék. Majd meglássuk, elmondhatjuk-e mi is az egykori potsdami mólnárral: „vannak még birák Magyarországon“, vegy — a mit ne adjon Isten, — régi tapasztalatainkat megint csak egy ujjabbikkal fogjuk bővíteni, hogy t. i. a mit a törvény tárt kapuján nyerünk, az hátulsó kibuvó ajtókon lassan-lassan (s ez esatben nem is lassan, de rögtön) újra veszendőbe megy.

Különben magában értetik, hogy hasonló fenyítő perbe az is idézendő, ki valamely felserdült hívünket, az 1868. évi 53. tezikk 1—8. §§-aiban megszabott módozat mellőzésével, a róm. kath. vallásfelekezetbe felvenné.

Másfelől azonban felhivom és intem testvéreimet az Urban, hogy a törvényt magok is pontosan megtartsák, s e részben inkább tulszigoruak legyenek, mint a törvény iránti csak látszatos tisztelethiányt is mutassanak. Ily tekintettől vezéreltetve javaslom, hogy Rendtartásunk 294. §-át, melyben mondatik, mikép a „confirmandusok közé az 1844. évi 3. tezikk 1. §-a alapján azok is felveendő, kik nem az evang. vallásban születtek ugyan, de szakadatlanul abban neveltettek“, felfüggesztettnek vegyék, s arra, hogy az ilyeneket mindenképen

egyhá
be a 1
I
a vallá
értelm
tóságá
lete. E
keresz
törvén
ben a
Nemd
mek, r
vagy
illeték
testvé
annak
bün

ft. p
ügyé
E co
ban
egye
terv
iskol
kész
kiem
ben
hely
sitha
min
renz
tek
turi,
kóró
rint
szün
állat
az il
mot

h-n
is é
gym
mag
ség
nác

szig
jes
delu
elég
zot
töb
nem

egyházunk közösségéhez tartozóknak tekintsek, inkább várják be a 18. évet.

Hogy egyébiránt a szóban levő büntetőtörvényi szakaszt a vallásügyi miniszter ur is úgy érté, miként én azt az imént értelmezendőnek kijelentém, annak egyik bizonyossága ő nméltóságának folyó 1880. évi aug. 16-án 22065. sz. a. kelt rendelete. Ebben meghagyatik a lelkészeknek, hogy a gyermekek keresztelésénél biztost tudomást szerezzenek magoknak azok törvényes vagy törvénytelen voltáról, s e célra szükség esetében a szülők házassági levelének felmutatását is kívánják. Nemde ez kiválólag azért is lett így elrendelve, hogy a gyermek, mely gyakori esetekben ahoz képest, a mint törvényes vagy törvénytelen, más-más egyházba tartozik, mindig a maga illetékes lelkésze által kereszteltesse meg? Ajánlom az Urban testvéreimnek ezen rendelet pontos megtartását is, nehogy annak figyelmen kívül hagyása által szintén a szóban levő büntetőtörvényi szakasszal összeütközésbe jöjjenek.

(Folyt. köv.)

Tanári conferentia.

1880. Deczember 28-án nyitotta meg Debreczenben a ft. püspök ur, az általa egyházkerületünk középiskolai tanügyének rendezése céljából összehívott tanári conferentiát. E conferentiának feladatául volt kitűzve az állami iskolákban elfogadott s ezenkívül a magyarországi reformátusok egyetemes tanügyi bizottsága által készített két gymn. tanterv átvizsgálása után, egy az egész egyházkerület minden iskolájára egyaránt kötelező gymn. tanterv-javaslatnak készítése; s egyszersmind az iskolai rendtartást illetőleg kiemelés s megállapítása azon lényeges pontoknak, melyekben az egyöntetű eljárás annyira szükséges, hogy azok a helyi viszonyokhoz alkalmazkodás szempontjából sem módosíthatók. A conferentiára a tiszántúli egyházkerületben eső minden középiskola tanártestülete meg volt hívva, de a debreczenin kívül mégis csak hét tanártestület képviselői jelentek meg, t. i. a m.-szigeti, szatmári, h.-m.-vásárhelyi, m.-turi, kisujszállási, karczagi és h.-szoboszlói iskolákból. Makóról és N.-Szalontáról hivatalos tudósítás érkezett, melyszert két gymnasium polg. iskolával kapcsolatosá levén, megszünt felekezeti hatóság alatt állani s így tehát természetesen állami felügyelet alá került. — Nem akarunk e dologhozszólni; az illető nagy népességű egyházak előjárói bizonyosan számot vetettek minden körülménnyel.

Más három intézet, t. i. a békési, h.-böszörményi és h.-nánási nem küldött képviselőt. E két utóbbi helyről nem is érkezett semmi értesítés, — Békésről bejelentette a reál-gymn. igazgatója, hogy a tanárkar óhajtotta volna ugyan magát a conferentián képviseltetni, de a szükséges uti költség utalványozását mind az iskola-szék, mind az egyháztanács vegyes nagy bizottsága megtagadta.

Az összegyűlt tanárok tanácskozása Szilágyi István szigeti igazgató szakértő és tapintatos vezetése alatt, 3 teljes napot vett igénybe, daczára hogy a tanácskozás délelőtt, délután egyenlő kitartással folytattatott. Az eredmény eléggé szerencsésnek mondható. Az egyetemes tanügyi bizottságnak tanácskozási alapul felvett tanterv-javaslatát több rendbeli és lényeges módosításon ment ugyan által, de nem hiszszük, hogy a módosítások legnagyobb része a terv-

nek kárára válnék. Azon reményben, hogy módunkban lesz e tantervet olvasóinkkal mihamarább közelebről is megismertetni, most csak pár vonást jegyzünk fel róla. Legtüzetesebb vitát a vallás tanítás berendezése keltett, hogy t. i. a két első osztályban végzett bibliai történetek, illetőleg bibliai ismertetés után, a 3-dik és 4-ben egyháztörténet vagy hit- és erkölcsstan adassék-e? Igen csekély szó többséggel az egyháztörténet tartatott meg. Szintén huzamos és érdekes vita fejtett ki azon kérdés felett is, megtartassék-e a magyar történet a 3-dik és 4-dik osztály tárgyaül külön heti 2—2 órával; vagy czélszerűbb volna-e 2—2 órát a magyar nyelv tanóráihoz fogva, az olvasó könyvet szerkeszteni úgy, hogy abban a legkitünőbb magyar történetírók nyomán — előadatnék a magyar történet minden kiválóbb eseménye, felhasználtatván az ily-féle tárgyú költői művek is, s a magyar nyelv tanára ez olvasó könyvet dolgozná úgy fel tanítványaival, hogy azok a magyar történetben kellő jártasságra tegyenek szert. A megállapodás az lett, hogy a magyar történet a 3-dik és 4-dik osztályban minden esetre jól megtanítandó és pedig a magyar nyelvvel kapcsolatban, épen ezért a IV-dik osztályban nem kell megkezdeni — a mint megkezdi az állami terv — az ókori történetet; egyébiránt annak megállapítása, hogy a tanításhoz használandó-e külön compendium is, mintegy összefoglalására s rövidletes bekönyvnlkülöztetésére a tanultaknak az egyes tanártestületekre hagyandó.

Szintén igen fontos kérdés volt, hogy az alsóbb fokon (I-ső, II-ik oszt.) nyújtandó természetrajzi oktatás a földrajz kapcsolatában történjék-e vagy külön? A csaknem egyhangu megállapodás szerint igenis együttesen, úgy, hogy egyes vidékek ismertetése alkalmával, ismertettessenek meg azon vidék jellemző természeti tárgyai is, s az ily menetű oktatás végén csoportosítottassanak a szórványosan megismertett tárgyak. — Az egyetemes tanügyi bizottságnak azon megállapodása ellenében, hogy az I-ső osztályban Magyarország és az osztrák birodalom földrajza tanítandó, azon felfogás jutott érvényre, hogy a többi, különösen a claszikai és vallási tárgyakra való tekintetből czélszerűbb az I-ső osztályban Magyarországot és a Földközi tenger mellékét ismertetni meg. — A természettan a III-dik osztályban külön tantárgyként meghagyatott stb.

A rendtartásra vonatkozólag az értekezlet abban a felfogásban levén, hogy az egyházkerületi felügyeletre kormányzásra vonatkozó pontok már végérvényesen meglevén állapítva, módosításuk csakis az egyes fentartó hatóságok s az egyházkerület kölcsönös beleegyezésével eszközölthetnének; figyelmét legfőképp csakis a felvétel, promotio, magánvizsgálatok és kivételes engedmények kérdéseire terjeszté ki. Ezekre vonatkozólag a legszigorubb szabályokat állapítva meg, kimondta az egyöntetű eljárás feltétlen szükségességét.

Általában az egész conferentia lefolyása iskoláink jövő fejlődését illetőleg, annyi méltó reményre biztató volt, a tagok nyilatkozataiból annyi nyugodtság, szakértelem, kölcsönös bizalom s elmaradottságunknak élénk érzete mellett, tanügyünk előbbvitelére oly buzgó törekvés látszott, hogy alig lehet kétség a felől, hogy ha tovább megyünk azon az uton, melyen megindultunk, prot. középiskoláink ismét régi fényökben fognak tündökölni.

...B.,

Irodalmi szemle.

Rothe Rikárd: Geschichte der Predigt. — A nagy hirü theologus hátramaradt kézírataiból összeállította és jegyzetekkel ellátta Trümpelmann Ágoston. Az egyházi beszédek fejlődésének története a Schleiermacher koráig van e műben lehozva. Igen tanuságosak a jellemzések, és bírálatok, melyekkel minden korszak és azoknak kitünőbb szónokai és műveik kísértetnek. A mélyen és nyomósan gondolkozó szellem — mint a minőnek Rothe Rikárdot úgy irodalmi, mint lelképásztori és tanári működéséből ismerni megtanultuk — mindenütt fényes tanubizonytságot tesz magáról.

Zöckler O. Die Lehre vom Urstand des Menschen geschichtlich und dogmatisch-apologetisch untersucht. 337 lap. Gütersloh Bertelsmann. A mű, a mint a czime mutatja, azon egyházi tantételt igyekszik bebizonyítani, hogy az ember ő eredeti állapota sokkal tisztább és ártatlanabb volt, mint későbbben a bűneset következtében a minővé lett. Sok ismerettel és nagy ügyességgel védi ezen álláspontot úgy a materialismusi felfogás, mint e téren is — a liberalismus képviselői (Schleiermacher, Hase, Rothe, Pfeiderer) ellenében.

Evangeliumi lelkészi tár folyó évi I. füzete (Szerkeszti Czelder Márton) tartalmaz: új évi egyházi beszédet Révész Bálinttól Siralm: 5, 19, 20, 21 versei alapján; új évi könyörgést a hazáért Fördös Lajostól; Közönséges egyházi beszédet: Pál apostol Lystrában Lukács Ödöntől; Jézus mint a jó házi barát Thomay Józseftől; és bűnbánati alkalomra Könyves Tóth Kálmántól Spurgeon után: A vészthozó De. — Luk. 9, 61: Követlek téged uram, de....

A lelkészi tárt ezen gazdag s kitünő tartalom legjobban ajánlhatja.

Egyházi beszéd, melyet az 1880. Okt. 17-kén Székes-Fehérvárott tartott egyetemes ev. egyházi gyámintézeti közgyűlés alkalmával mondott Horváth Sándor kövágó-örsi ev. lelkész Miskolcz, 1880. Alapige: Róm. 15: 23—32. Főtárgya: Üdv az evangéliumi gyámintézetnek. Üdv neki először a ker. szeretet eszméjéért, melyen alapszik. 2-szor az apostoli munkáért, melyben fáradozik. 3-szor az áldott örömkért, melyekkel elhalmoz bennünket. Nagy figyelemre méltó egyházi beszéd.

Anthologia Latina. Latin költészeti olvasókönyv. Lyrai szemelvények. Bevezetéssel, magyarázatokkal és metrikai függelékekkel ellátta Pirchala Imre. Budapest 1880. Eggenberger (Hoffmann és Molnár). I—XVIII. és 1—154 lap. Ára 80 kr.

A bevezetés szól a latin lyrai költészet fejlődéséről az Augustus előtti, alatti és utáni korban, adja a nevezetesebb költők rövid életrajzát s műveik ismertetését. Ezt követi az eredeti tiszta szöveg a következő költők bővített darabjaival: Naeivius, Ennius, Catullus (17), Vergilius (2 ecl.), Horatius (23), Tibullus (5), Domitius Marsus, Propertius (5), Ovidius (7), Martialis (14), Statius (2), Hadrianus. Az eredeti szöveg után — igen helyesen elkülönítve — következnek az egyes darabokra vonatkozó magyarázatok, végül metrikai függelék. A könyv szakértőleg s gondosan van szerkesztve s az állami tantervhez alkalmazva.

Horatii Flacci opera omnia. I. Carmina. Beve-

zetésekkel s magyarázatokkal ellátták Bartal Antal és Malmosi Károly. Budapest. Eggenberger (Hoffmann és Molnár). XXXII. és 156 lap. Ára 90 kr.

A bevezetés tartalma: Horatius életrajza; Tabula chronologica Horatiana; H. költeményei csoportosítva, a mint életére s jellemére vonatkoznak, kijelölve az olvasásra leginkább ajánlható darabok; az ódáknak és epódoknak használt versmértékek; H. mint lyrai költő jellemzése. Minden egyes költemény mellett adva van annak rövid tartalma, története s néha méltatása is. A könyv H. lantos költeményeit teljesen adja, de minden tárgy- és nyelv-magyarázat nélkül. Ennél fogva csak azoknak ajánlható, kik iskolai kézikönyvekül a purus textust tartják czél-szerűnek.

T. Marcius Plautus Trinumusa. Iskolai használatra magyarázta és bevezetéssel ellátta Gerevics Gusztáv kir. főgymn. tanár. Budapest. Lampel. 1880. Ára 70 kr. (I—XXXI. és 1—109 lap).

A bevezetésben előadja szerző a rómaiak comoediájának rövid történetét, Plautus életrajzát, írói munkásságát, jellemét, a Trinumus metricáját, a Plautus-féle szótagmérés fő sajátosságait, s a Trinumusban használt vers mértékek jegyzékét. Az eredeti szöveg alatt igen részletes és kimerítő nyelv- és tárgy-magyarázatok vannak. Kár, hogy a bevezetésben sok helyett nehézkes előadást, néha hibás mondat szerkezetet is találunk. Ettől eltekintve, a könyv iskolai használatra és magán tanulmányozásra egyiránt ajánlható.

Ezen alkalomból azon kérdést koczkatatjuk az illetőkhöz, nem lenne-e czélszerű gymnasiumunk felsőbb osztályaiban — mint ez hajdan szokásban volt nálunk — Plautus és Terentius színműveiből is venni fel az olvasmányok közé, vagy legalább magán szorgalommal olvasás végett ajánlani ezeket tehetségesebb tanulóinknak?

Megjelent a magyarhoni ágost. hitv. evangélikusok négy egyházkerülete 1880. Okt. 14. és 15. napjain Budapesten tartott egyetemes egyházi közgyűlésének jegyzőkönyve. Ennek 8-ik száma alatt foglaltatik Szinovicz Lajos kecskeméti lakosnak végrendelete, a ki körülbelől 100,000 frtra becsült vagyonát, kevés legátumok kivételével az egyetemes pénztár javára hagyományozta. Ezen hagyományból évenként majd 4000 frt az ágost. hitv. ev. gymnasiumokban tanuló 30 szegénysorsu, magyarországi születésű, ág. hitv. gyermekek segélyezésére fog fordíttatni. Nyíltan kifejezván a hagyományozó azon óhaját, hogy ezen jótéteményben csak olyanok részesülhessenek, kik születésükre nézve bármely nemzetiségűek ugyan, de érzelmekre nézve magyarok s a magyar nyelvet jól bírják és csak addig segélytessenek míg erkölcsi magaviseletük, szorgalmuk és magyarságuk ellen alapos kifogás nem tétethetik. Mindezzel ellenkezők főként a panszlavisticus érzelműek, mint méltatlanok ezen jótétemény élvezhetéséből végkép és örök időkre kirekesztendők. A gymnasiumok mellett létező alumniumok segélyezésére évenként 1000 frtot; szegény egyházközségek segélyezésére évenként 500 frtot; valláserkölcsi, vallásbölcészeti, neveléstani művek, vallásoktatási tankönyvek, szóval prot. egyházi irodalmi pályadíjakra, 300 és 200 frtjával külön szintén 500 frtot rendelt fordíttatni. Tartalmazza a jegyzőkönyv továbbá; az egyetemes tanügyi bizottság évi jelentését, az egyetemes gymn. intézetről az évi kimutatást stb.

Gyászlap.

A vértessaljai ref. egyházmegye folyó hó 23-kán temette el lelkipásztorainak egyik legidősbikét **Kemenczki Gábor** pákozdi nyugalmazott lelkész személyében, kinek atyja szintén ottani lelkész vala, fia pedig ugyanott jelenben működő szolgálja az Urnak. Már ez a körülmény is, hogy e család 1783 óta adja az Áronokat nevezett gyülekezetnek, és az, hogy az elhunyt élő példányképe vala Krisztus hű szolgáinak, a fáradhatlan buzgalomnak, a szerető lelkiatyának s a valódi erényeknek — megérdemli, hogy e lapok hasábjain emlékének néhány sort szenteljünk.

A boldogult született Pákozdon 1799 január 27-kén, ugyanitt ref. lelkészi hivatalt viselt néhai tisz. Kemenczki János és Szobonya Sára asszony szüleitől. Iskolai tanulását kezdte Pákozdon, folytatta Gyöngyösön, végezte Debreczenben. Szalacson töltött 3 évi tanítói hivatala végeztével a külföldet látogatta meg, honnan visszatérve már akkor gyengélkedni kezdett atyja mellé Pákozdra alkalmaztatott segédlelkésznek. Segédlelkészi hivatalában alig töltött két évet, midőn a vaáli ref. egyház választotta rendes lelkészének, hol három évig munkálkodék az Ur szőlőjében. Az 1830-dik évben atyja szemévilágát elvesztvén, lelkészi állásáról lemondott, midőn is a pákozdi ref. egyház hívei közakarattal választották meg rendes lelkészüknek, kik között 43 esztendő lefolyása alatt mindenkitől szeretettel, tiszteltetve munkálkodott, mint ezen egyháznak lelkipásztorára fáradhatlan buzgósággal s tevékenységgel. A vértessaljai ref. egyházmegyének 22 éven át volt tanácsbírája, pénztárnoka. Az 1834-ik évben nőül vette akkori neszélyi lelkész tisz. Karika János leányát Klárát, kivel állandó szeretethen és békességben töltött el 36 évet. Az 1870-dik évben a jó nőt, élte egyedüli boldogságát elvesztvén, az 1873-dik évben lelkészi állásáról lemondott s hátralevő napjait szeretett gyermekei, u. m. : tisz. Kemenczki Károly pákozdi lelkész és Kemenczki József ugyanott községjegyző körében töltötte, mig nem 1880. Deczember 21-kén az Urban csöndesen elnyugodott 82 éves korában.

Az elfáradt hű szolga temetésén résztvettek mint őszinte gyásztisztességtevők az egyházmegyének számos lelkésze, a község hitfelekezeti különbség nélkül, a vidékről számos ismerős, ugyszinte a székesfehérvári káptalan három küldötte. — A háznál meghatóan imádkozott az elhunytért ntiszt. Konez Imre főesperes úr, a templomban az ároni családra találó szép egyházi beszédet mondott ntiszt. Báthory Dániel baracska ref. lelkész, IV. Móz. 18-dik rész 7. vers alapján, utána ugyanott Biczó Pál pátkai ref. lelkész orátiót tartott, a sirnál pedig seregélyesi s. lelkész Tatay Lajos búcsúzott el a boldogultól.

Ki kevésen vala hív, bizza többre az Ur a mennyeknek országában! . . .

B. P.

— **Szabó Imre** a debreczeni kir. törvényszék bírása, a debreczeni főiskolai gazdasági tanács tagja folyó hó 2-án hunyt el. Mint kitűnő képzettségű s valódi birói jellemű férfiúnak, ki a főiskola gazdasági ügyeiben is tevékeny részt vett — fog az emléke az őt ismertek által megőriztetni.

— **Bakó István** főiskolánkban 3-ad éves hittanhallgató, ki szép tehetségével a mult évi pályázatok alkalmával kitűntette magát — mult hó 13-dik napján Berében elhunyt. Sok szép reményt vitt magával a sirba.

Nyugodjanak békével poraik!

TÁRCZA.

Csokonai Vitéz Mihály

irta: Haraszi Gyula.

A nemzeti könyvtár 14-dik kötete. Budapest 1880.

Csokonai életrajzi adatait, külső életviszontagságainak rajzát, műveinek összeállítását, szóval a biographiai anyagot Toldy Ferenc (Schedel még 1844-ben) úgy rendezte, hogy ahhoz egy mostani biographusa sem tehet valami sokat hozzá. Különös gonddal járt utána Toldy a Csokonai általános ismert iskolai kellemetlenségeinek, Debreczenbe fordult az iskolai egyedül hiteles jegyzőkönyvek adataiért, fölvilágosításokat kért ott hol a specialis calvinista és helyi viszonyokat közelebbről kelle érintenie, és mondhatjuk, hogy e kérdés megítélésében egészen igazságos és tárgyilagos. — Magyarazza és életirői kötelessége szerint meati Csokonai botlásait, de távol van attól, hogy a Csokonai iskolai kellemetlenségeiért egyedül vagy főképen a calvinista iskolai rendszer szellemét és Csokonai tanárait tegye felelőssé, sőt állítsa mintegy bünbakul oda. — Mig Toldi úgy nyilatkozik a debreczeni iskoláról „Elbucsuzott Csokonai az iskolától, mely ártatlan színhelye volt rendnek nem hódoló szabadosságának, de egyszersmind alapja azon gazdag kiképzetésnek, melyet vezértelen ifjúságának minden vétkei mellett is benne utóbb esodálunk“, addig a fenébbi terjedelmes és sok tekintetben méltánylandó munka szerzőjének Haraszi Gyulának csak gyűlöletet lehellő és szító szavai vannak, valahányszor Debreczenről és a debreczeni collegiumról szól.

Mint a gyermek, midőn a sötétben egyedül marad, épen féltében bátran elkezdi fütyölni, épen úgy tesz Haraszi, mikor Debreczenre, a debreczeni iskolára és a puritánismusra téríti beszédét; elkezdi azokat — a helyett hogy hallgatna — a részletezés vakmerő bátorságával jellemezni. — Fájdalom azonban, hogy nem ismeri kellőleg egyiket sem. Debreczen rajzában például ezt írja a többek közt: „A Hortobágy homokos szele fúvált itt e hosszú fehérre meszelt csámpás szemű házikók között.“ — A ki ilyen részletes leírásba bele mer ereszkedni, annak tudni kellene, hogy Debreczeu házaira a Hortobágy homokos szele soha sem fuvallt, de nem is fuvallhat soha, mert sem a Hortobágyon, sem Debreczentől Hortobágyig homok egyáltalában nincs, és a debreczeni határ homokos része egészen másfelé van. — Az ilyen leirási módszer nem „faculté generatrice“, a melyet mondja szerző előszavában hogy követett, sőt sokkal inkább faculté degénératrice, és sem Taine, sem, St. Beuve, kire Haraszi hivatkozik, ilyen módszert a magukénak el nem ösmernének. — Sokkal jobb lett volna szerzőnek azt a módszert követnie, hogy nagyobb gonddal válogassa össze a vonásokat, és csak igaz vonásokat használjon fel, a melyekből képét összeállítja. Mert ha két rossz közül kell választani, a kisebbik az, mikor „az író az olvasóra bizza az összehordott külső belső anyagalmaz feldolgozását“, és a nagyobbik az, ha valótlán színeket használ rajzaiban, a melyek az egész képet eltorzítják.

Hogy Haraszi mennyire kevésbé ismeri a calvinista collegiumi életet, a melyről pedig olyan részletes és döntő ítéletet mond, mutatja az a mit a 44-dik lapon beszél: „Csokonai már befejezte gymnasiumi tanulmányait, s még ugyanazon évben 1788-ban az academiái cursust kezdte meg: subscribált az iskolai törvényeknek. Ez új helyzetében éri egy meglepetés. Egy

nap az alsóbb iskolák felvigyázója ebédre hivatja meg, a hol . . . a poetikai classisban köztanításra szólíttatik fel. A hét éves deákot e nem remélt szerencse megzavarja. Nem az látszik-e ki az egész leírásból, hogy Harasztnak fogalma sincs arról, mit neveztek a calvinista iskolai rendszerben hét éves deáknak. Ő olyanformát tudva vagy hallva, hogy régebben a gymnasium 6 osztályból állott, a subscribáló deákot hét éves deáknak gondolja; pedig Csokonai mikor Haraszti szerint subscribáló deák volt, a kit ez új helyzetében ért a meglepetés, hogy a költészeti osztály tanítójává választatott, már a theológiát végzett ifju volt, és 6 éve volt hogy subscribált. — És micsoda gyűlöletes és éretlen előadás az, hogy „Csokonai régolta szálla az irigység szemében; sokan haragusznak rá, első sorban a nem az ő keze alá tartozók, kik részt nem vehetnek a híres multságokban, s aztán főleg maguk iskolatársai; hja ők aristocraták, ők a professor urakhoz szítanak.“

A mint Haraszti a Hortobágyot azért mert pusztá, homokosnak képzei, épen ugy képzei a debreczeni collegiumot, csak azért mert collegium, olyan valami szörnyintézetnek, a hol „Debreczen visszasságai legnagyobb kinövésüket érték el, hol a klastromi szigor kaszárnyai pedanteriával egyesült, a melyben a tudákosság a módszer lelketlensége elfojtja, elalaktalanítja a gyermekben levő esirát, hol a megalázó türeért nyert szellemi táplálék a hétköznapiaknál is szerényebb igényűeknek való“ stb. Pedig az a tény hogy a debreczeni collegiumban volt ugyan egy kis szigor, bár nem épen klastromi, volt egy kis pedanteria is, mely sokszor épen a sajátosságos és erős fejlődésű tudományos intézeteknél szokott fel-fel tűnni, de azért ezen debreczeni collegium általában jobb mint rosszabb volt azon kornak legtöbb magyar tanintézeténél; és még a legméltányosabb szemrehányás is nem rá illik különösen, hanem az akkori iskolákra általában; a lángelmékkel és excentrikus természetekkel szemben pedig illik és illeni fog minden idők iskoláira, a melyekben csengetnek, bizonyos meghatározott tantárgyakat tanítanak, és ezeknek megtanulását különböző módokon ellenőrzik. Hogy Csokonai mint tanuló milyen helyet foglalt el Debreczenben és az iskolában, legjobban mutatja az 1794-dik évben a Hirmondóhoz küldött eredeti tudósítás, mely azt mondja: „Csokonait ily szép eszéért mind a professor urak, mind tanuló társai, mind mindenek szeretik becsülik.“ De Harasztnak a „critique naturelle“ azt sugja, hogy ilyen feldolgozatlan adatot és ennek benyomását nem kell az olvasóra bízni, hanem e helyett össze kell férczelni egy torzképet. Hogy a későbbben előfordult iskolai kellemetlenségek alkalmával miként viselte magát az iskolai törvény és az azt alkalmazó hatóság Csokonai iránt, embertelen, pedans volt-e vele szemben, annak megítélését a Toldi Ferencznel közlött adatok alapján bátran lehet bárkinek is ítélete alá boesátani.

Haraszti a Csokonai és a collegium között későbbi időkben is fennmaradt némi igen természetes feszültséget nem kis malitáival ugy adja elő, hogy „Csokonai a collegiumot mint dögvész-fészket kerülte, s legjobb ismerősei iránt is meghidegült, ha annak légkörébe léptek,“ (225. lap) pedig a valóság az, hogy Csokonai azután is hogy Debreczenbe visszajött, a collegiumi ifjúsággal, Dombly Mártonnal, a metsző ifjakkal és másokkal a legjobb viszonyban állott, azok által szeretve s tisztelve volt, legfőlebb a tanárokkal volt feszült viszonyban. — Valyon mit mondana Haraszti, ha én az ő életrajzát írva, tudatlanul és igaztalanul meggázolnám a becsületes piaristák iskoláit és tanárait az ő kedvéért, és megragadva az alkalmat, hogy néhány banalis phrasisban a klastromi tanítási rendszert s nevelést lélekölő buta-

ságnak tüntessem fel, ezeknek tulajdonitanám, hogy ő nem tudta a St. Beuve és Taine rendszerét helyesen alkalmazni?

Minden gyanakodás nélkül is eszünkbe kell jutni a Haraszti Csokonaija némely helyeit olvasva, hogy a debreczeni iskola ilyen gyűlöletes szinben feltüntetésénél, tisztán a tárgygyal való ismeretlenség-é az egyedüli ok, és nincs-e valami része nála is azon újabban megindult irodalmi művekben és folyóiratokban is nyilatkozó hajszának, melynek célja a catholicismus és az állam érdekében (?) hadjáratot indítani a protestantismus és annak iskolái ellen. Mig Gyulai Pál a Vörösmarty életrajzában a rom. kath. kispapságot méltán a hazafiság legszebb szinében tünteti fel, mint egyik főszközlőjét irodalmunk felvirágzásának (volt is olyan idő, nemes versenynek ideje, midőn a catholicus papság a protestánsal vállvetve majdnem egyedül szolgálták a magyar cultura ügyét), addig most meg kell érnünk, hogy rom. cath. írók lassankint a protestans iskoláknak mételeyező és lélekölő szelleméről kezdenek szónokolni.

Némileg mentségeül szolgál előttem szerzőnek az, hogy a Csokonai korából a társadalmi és közéletet is épen olyan vakmerő, összeségükben valótlan, sőt még boszantóbb torzképet nyújtó rajzokban tünteti fel, mint a Debreczen és Csokonaié. A politikai közélet rajza reminiscencia a Jókai „Kuruczvilág után“ című novellájára, csak hogy a mi ott találó az itt rikitó, a mi ott enyhítve van, az itt annál tulzotabb; a hogy pedig a társadalmi és családi életet rajzolja, az nemcsak mivelődéstörténelmileg nem igaz, hanem a belső valószínűségnek is hijjával van. Csodálni lehet, és csak a szerencsétlenül értett rendszer erőszakos keresztülvitele vágyából magyarázható meg, hogy szerző, kinek különben széles olvasottsága van, miért rajzolja ilyen szinokban az 1790 körüli évek társadalmát. Hogy nem vette észre, hogy a hol nagy írók ilyen erős színeket használnak, vagy céljuk van vele mint Buckle vagy Leckynek, vagy gondoskodnak enyhítő szinekről is, mint Macaulay midőn a 17. század angol társadalmának képét adja.

Nem célozom kiterjeszkedni azokra, a miket Haraszti Csokonairól mint költőről, és azon költőkről mond, a kikkel geniusa érintkezett és a kiktől befolyásoltatott, csak általában jegyzem meg, hogy itt művében sok elismerésre és dicséretre méltó van, különösen a német és francia költészet befolyása Csokonaira, eddig még nem nyújtott bőségben és gonddal van fejtegetve. De a mikor Kazinczyról szól, ismét visszaesik azon hangba, a mely különben most az ifju írói nemzedéknél elég divatos, és a melynek fő ismertető jele a Kazinczy és Toldy kegyetlen és csufos kisebbitése.

G—n.

Különfélék.

Uj ösztöndíj alapítvány a debreczeni főiskolai tanulók javára.

Miklovicz Bálint h.-m.-vásárhelyi; Szabó János k.-tarcasai; Szegedi Károly békési; Veres Lajos szováthi; Soltész László h.-szoboszlói; Végh Sándor túrkevei; Varga József t.-kürthi; Szeremley József t.-dobi és Segesvári József kántorjánosii lelkészek, — kik 1850-től 1857-ig főiskolánk növendékei voltak, — 1866 őszén itt Debreczenben baráti találkozásra összejövén, e találkozás s a meleg visszaemlékezés édes örömétől az őket egykor szellemileg dajkáló főiskola iránt való hálájuknak kívánnak kifejezést adni az által és abban, hogy összerakosgatott, s azóta növelt filléreikből 1800 frtnyi alapítványt tettek: „Miklovicz

Bálint és barátai alapítvány" czimen e főiskolában tanuló jó, szegény és szorgalmas tanulók ösztöndíjazására. Ezen 1880 frtból 100 frtot — mint tanáraikra való kedves visszaemlékezésüknek zálogát, a tanári nyugintézetnek bocsátván rendelkezésére.

Az 1700 frt alapítványi összeg fele része már ez évben az ösztöndíjakra fog gyümölcsözni, s 1882-ben az erre érdemeseknek ki is adatni; míg a másik fele rész a tőkéhez csatolattatik mindaddig míg az 2000 frtra növi ki magát. Az alapító levél egész terjedelmében az egyházkerületi gyűlés jegyzőkönyvében lesz örököltve. — A mi tisztünk csak röviden jelezni a tényt.

Ama bibliai szegény asszony fillére kedves volt az Ur előtt. Nekünk is kedves lehet szegény javadalmu lelkészeinknek ezen nemes czélből ily jelentékeny összegre növesztett szép alapítványuk.

Tudva volt előttük a czél, melylyel messze jövőre kihatólag, segélyt biztosítottak a jók és szűkölködőknek. S bárha nem keresték is de mégis megtalálták hogy az örök ifjuság szívében maguk részére egy oly emléket állítottak föl, mely nem korhad és nem mohosodik.

Élvezzék sokáig jótéteményük gyümölcsét ők is, öntudatukban. — És ha nagy idők multán immár füvek lengenek sirjaikon, a jótéteményezett hálás emléke örizzze hamvaikat!

— Gusztáv Adolf egylet központi bizottmánya a legközelebbi egy év alatt 9846 frt 59 krt küldött hazánkba az ágost. hitv. egyházaknak; ezenkívül a bánati missiónak 577 frtot, a felső-lövői tanintézetnek 2500 frtot közvetlen, összesen tehát **12,923** frt 59 krt juttatott segélyül.

A württembergi főegylet 400 márkát a tiszai kerületi hittani intézetnek, 200 márkát pedig Szegednek küldött közvetlenül.

A legközelebbi 20 év alatt a némethoni Gusztáv Adolf egylet, a gyámintézet tudtával küldött, 220,179 frt 46 krt, a gyámintézet pedig 125,883 frt 10 krt osztott ki; tehát a lefolyt 2 évtized alatt a szegény egyházak és intézetek 373,062 frt 65 krt tevő segélyben részesültek.

A debreczeni ref. egyház köréből.

Az egyháztanácsnak Decz. 26-kán tartott gyűlésében következő ügyek intéztettek el:

Az egyház pénztárából vett — s 1881-ik évig terjedő hatálylyal 8%-ra kiadott — kölcsönök új évtől kezdve 6%-ra szállítottak alá.

Az utcai iskolatanítók fizetés felebbemelés iránt beadott kérelmére, a nevelési-bizottság által drágasági pótlék czimen, de csupán ezen évre nézve megadatni ajánlt pótlék, a gazdasági bizottság ellen javaslata értelmében megtagadtatott.

Gönyei Károly egyházi volt pénztárnoknak életfogytiglan — 1881. Jan. 1-től kezdve — 200 o. é. frt kegydíj adományoztatott.

Iskolaszék azon előterjesztésére, melyszerint: a közoktatási miniszter 1881. Jan. 1-től 10-ig az iskolák szünetelését, s ebből folyólag tanítóinknak az országos népszámlálásnál köteles szolgálattételét rendelte el, — ezen intézkedés

sérelmesnek találtatván — annak orvoslására nézve az egyházkerületi gyűlés felkértek. — Indokok: az iskolák felett, autonom jogánál fogva, az egyház rendelkezhet. Ennélfogva a jelzett szünetidőnek elrendelése, továbbá a tanítóknak e munkára kötelezése a miniszter hatalmi körén túl esett.

A városi tanács idáig szívesen éreztetett ama jóakarátát, melyszerint eddig az egyház részére szükségelt nyomtatványokat — az az által kiszolgáltattott papiron — ingyen eszközöltette: oda szállítván, hogy ez jövőre 150 frt erejéig terjesztetik ki, — hallgatag fogadtatott. Első eset, hogy a nemes városi tanács adakozó kezeit összéb vonja az egyház irányában. Ohajtandó, hogy mindig nagy megbecsüléssel fogadott kegyei, a sziv hő mérőjén jövőre több fokkal alább ne szálljanak.

Az egyházi belhivatalnokok és tisztviselők fizetés felvételéhez szükséges nyugtakra a bélyeget az illetők tartoznak adni; mely végzés az egyházkerületi gyűlés azon szép példájával szemben, hogy a főiskolai és egyházkerületi pénztárakból állandóan folyóvá tett tisztviselői és belhivatalnoki fizetések nyugtáira szükségelt bélyegek, az illető pénztárak által fedeztessenek, hogy így legkisebb részben is fizetescsonkítás ne álljon elő — némileg ridegnek látszó cselekmény.

A debreczeni főiskola köréből:

A hittanszaki önképző-társulat a folyó iskolai évben is nyomtatva adja ki Közlönyét. Szerkesztők: Dicsőfi József és Jakucs Sándor negyedéves hittanhallgatók. Előfizetési ára helyben 1 frt 50 kr; vidékre 1 frt 70 kr.

Eddigél két szám jelent meg. A főbb értekezések: A halhatatlanság Dicsőfi Józseftől. Wiklef János Révész Kálmántól. Részletek a nevelés történetéből Bakó Istvántól.

Nagy örömmel kell tudomásul venni e nemes törekvést s ajánljuk ez ifjusági közlönny a lekipásztor urak pártoló figyelmébe.

A folyó tanév elején a főiskolai tanulók létszáma: Végzett hittanhallgatók: 16; 4-ed éves 29; 3-ad éves 26; 2-od éves 30; 1-ső éves 39; összesen: 140. 4-ed éves joghallgatók: 27; 3-ad éves 27; 2-od éves 31; 1-ső éves 32. Összesen az akadémiában: 257.

E szerint az 1879/80-dik tanévben volt létszámhoz viszonyítva:

a hittanszaki tanulók száma jelenleg növekedett 14-el; a joghallgatók száma fogyott: 15-el.

A tanítóképezdében: Végzettek: 7; 3-ad évesek: 23; 2-od évesek 27; 1-ső évesek: 39. Összesen: 96.

És így 12-vel kevesebb a létszám, mint a mult évben.

A gymnasiumban: I. oszt. 149; II. oszt. 90; III. oszt. 116; IV. oszt. 87; V. oszt. 66; VI. oszt. 70; VII. oszt. 86; VIII. oszt. 79; összesen: 743.

3-al több, mint a mult tanévben. — Párhuzamos szakasz 3 osztályban van állítva, u. m.: az I-ső, III-dik és VII-dik osztályokban.

A „Protestáns egyházi és iskolai lap“ nagyérdemű szerkesztőjének.

Szegény „Debreczeni protestáns lap“ még meg sem született, már kimondatott felőled a régi „Protestáns egyházi és iskolai lap“ 24-dik évfolyamának első számában, hogy nagyon kár megszületned, mert hézagot épen nem pótolsz. A kemény szívű testvérnek ezen rideg fogadása, mintha mi az örökség elleni pert jelentettük volna be, nem riaszt azért vissza, hogy megköszönve a szíves megemlékezést mindjárt első alkalommal némi megjegyzést ne kockáztassunk a nagyérdemű szerkesztő urnak az 1-ső cikkben kifejtett nézeteire vonatkozólag. A teendőink felől általa felállított egész program, őszintén szólva, egy nagy oldalmozdulatot jelez a közelgő zsinattal szemben, a mely oldalmozdulat úgy van feltüntetve, mintha a magyar protestantismus többségének megállapított haditerve lenne az előttünk álló esztendőre; pedig tudjuk, hogy nem egészen úgy van.

Ballagi Mór ur úgy találja, hogy meglepetéssel tapasztalhatni, mennyire változtak a mult évben a tárgyak, melyek felé az egyházi férfiak érdeklődése fordul. Azt nem veszi észre, hogy épen a konvent és a megelőző zsinati előkészületek iránti érdekeltség teremtett az egyházi férfiakban, illetőleg az egész protestantismusban azon tárgyak iránt is különösebb figyelmet, és hogy azon érdekeltség alapjában nem más, mint a magyar protestantismus pozitív belső érdekei iránti legmélyebb érdekeltség.

Azt mondja, hogy a konvent az egyház vitális kérdéseiről megfejtkezve, a zsinat teendőiül épen azt tüzte ki, a mi felett a közvélemény napirendre tért. Pedig a dolog úgy áll, hogy egy zsinat teendői már magukban véve sem lehet, hogy mélyen ne érintsék „az egyház belső pozitív érdekeit;“ és a magyar protestantismusra nézve a rendezés kérdését sem lehet meddő kérdésnek nevezni; sőt igen gazdag és fontos kérdés az, mely ez egyház belső pozitív érdekeivel nagyon szoros kapcsolatban áll; azt sem vettük észre, hogy olyan általános elhidegülés volna a „szegény lelkészeknél“ és a protestáns közönségben is, mint Ballagi ur látja; mindössze is eltérő nézetek vannak a zsinat idejére nézve.

Ballagi ur első sorban kiemeli a fontos kérdések között az ifjuság vallásitanítását, a vallási tankönyvek kérdését, a Vasárnap megünneplését, a missiót, az evangelicus árvaházat. Mind fontos kérdések tagadhatatlan, de hát nem szintén fontosak sőt fontosabbak a prot. középiskolai tanügy rendezése, országos domestica; stb. és nem érezzük-e hogy bizonyos dolgokban mennyi jónak és áldásnak lehetne kútforrása csak bizonyos külső egyöntetőség is, hát még az egyetértés.

Ballagi ur a felekezetek teljes egyenjoguságát biztosító törvény létrejövését, olyan határidőnek tüzi ki, a meddig a protestáns felekezet semmiféle oly változásba belé nem egyezhetik, mely iskolafentartó törvényes jogait érinti. De hát annak a törvénynek még a mi óhajításunk szerinti létrejövetele is nem függhet-e össze a mi magatartásunkkal is, vagy nem lehetne-e addig is némely kérdésekben érintkezni, sőt talán alkudozni is nem annyira az állammal, mint az újabb kor és cultura némely

igényeivel, a melyekre, valljuk meg az igazat, most már nemcsak az egyház, hanem az állam is köteles kiterjeszteni figyelmét. Igen ha volna olyan egyházi társadalmunk, szervezetünk és segélyforrásaink, a melyek minden alkudozást feleslegessé tesznek, a melyekre támaszkodva azt mondhatnók, semmi gondunk senkire, csak a magunk ügyeire. És addig míg az a törvény meghozatik, ildomos-e semmit sem tenni, mikor pedig, ha csak szemünket be nem hunyjuk, látjuk hogy halaszthatlan teendők várnak reánk.

De meg azon egyenjogusági törvényt is kétszer meg kell fontolni, mert meglehet némely oldalon védtelenül talál bennünket; azt pedig nem óhajtaná senki azt hiszem, hogy a legszabadelvűbb és leghelyesebb törvény is a mi rövidségünkre zsákmányoltatnék ki; a dolog paradoxnak látszik, de nem támadtak és támadnak-e meg bennünket protestánsokat a cultura nevében is; pedig az még paradoxabb.

Egy szóval nem polémiát akarunk kezdeni, csak azt emeljük ki mindjárt kezdetben, hogy a Protestáns Egyházi lappal és annak igen tisztelt Szerkesztőjével a zsinatra nézve ellenkező programmunk van; a miénk pozitív, az övé halasztó és elodázó. És minthogy a mi irányunknak is vannak hívei, talán a mi lapunk is fog némelyeknél hézagot pótolni, ha nem is olyan nagyot, a milyen még utána is marad a magyar protestáns egyházi irodalomban.

A szerkesztőség.

Szerkesztői üzenetek.

K. L. urnak Szatmár. A cikk közöltetni fog. Ajánlközését szívesen fogadjuk.

Nt. B. D. lelkész urnak Baracsán. A közleménynek szíves készséggel helyt adtunk. — Általában tudatjuk a dunamelleki és dunántuli egyházkerületben lapunk iránt érdeklődő lelképásztor urakkal: hogy becses tudósításaikat örömmel vesszük és várjuk.

Nt. E. K. lelkész urnak Furtán. A jelzett lapszám elküldésére nézve intézkedtünk.

Lapunk ezen első számát több példányban nyomtatván, megtekintés végett lehető széles körben küldöttük szét. A 2-dik számmal azonban nem fogunk alkalmatlankodni, mert azt csak azok számára küldjük meg, a kik előfizettek, vagy folyó hó 14-dikéig jelezni fogják előfizetési szándékukat, habár az illető díj be- küldésével későbbre maradnak is.

Felelős szerkesztő: **TÓTH SÁMUEL.**

Szerkesztő társak: **BÉKÉSI GYULA,**
GERGELY KÁROLY,
GÉRESI KÁLMÁN.